

Використання дитячих саморобних музичних інструментів на уроках музики

Олеся ТКАЧУК,

асистент кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Дитячі музичні інструменти відіграють важливу роль у розвитку музичних здібностей. Вправи на чисте інтонування з їх використанням, імпровізації, складання мелодій, акомпанування – все це сприяє активному музичному розвитку дітей. Багато педагогів переконані, що гра на дитячих музичних інструментах є однією з найдоступніших форм музичного виховання. Граючи на дитячих музичних інструментах, діти швидше і легше засвоюють музичну грамоту, у них розвивається почуття ритму, тембровий та гармонічний слух.

Метою статті є висвітлення питання доцільності використання традиційних та саморобних дитячих музичних інструментів у навчальному процесі і надання практичних порад учителям щодо їх виготовлення.

У працях сучасних дослідників, присвячених питанням теорії та методики музичного навчання (А.Король, Т.Кротова, Л.Кузьмінська, М.Матковська, Г.Падалка, В.Рагозіна, О.Ростовський, В.Холоденко та ін.), доведено, що гра на дитячих музичних інструментах допомагає забезпечити зв'язок із шкільним музичним вихованням, викликає позитивні емоції в дітей, сприяє розвитку музичного слуху (звуковисотного, ритмічного, ладового, тембрового), дає змогу дітям виявити себе, особливо тим, хто не вміє чисто інтонувати, компенсувати їхній слабкорозвинений музичний слух. Велике значення має правильний добір репертуару. Тому вчителю треба враховувати дитячі смаки та інтереси, а також технічні можливості школярів. З усіма дітьми, особливо з тими, хто інтонує нечисто, необхідно проводити роботу, поступово ускладнюючи репертуар для розвитку музичного слуху, пам'яті, голосу. Урок музики емоційно впливає на учнів, організовує їхню художньо-пізнавальну діяльність, спонукає до активної й плідної музичної творчості. Крім того, він має наблизити учнів до пізнання особливостей музичного мистецтва, його наукових основ.

О.Ростовський зазначає, що відчуте й пізнане на уроці, зокрема кращі зразки народної музичної творчості, – це ще одна цеглина, покладена в фундамент музичної культури школяра.

Проблеми класифікації народної інструментальної музики, народних музичних інструментів досліджують українські вчені І.Мацієвський та А.Іваницький. Так, І.Мацієвський пропонує жанрову класифікацію народної інструментальної музики. В основу такої класифікації покладено погляд на жанр як «реалізацію функцій у структурі». До уваги береться стрій, акустичні й темброві особливості, сфера застосування, виражальні можливості народного музичного інструмента [5]. А.Іваницький у підручнику «Український музичний фольклор» докладно висвітлює історію розвитку українського музичного фольклору та дає характеристику народних інструментів [3]. В.Лебедев, описуючи народні музичні інструменти, що побутують на території України, дотримується класифікації, розробленої російськими вченими [4]. Визначальними ознаками цієї класифікації є джерело звуку, спосіб його видобування. Подальша градація музичних інструментів відбувається за особливостями їхніх конструкцій.

Учитель повинен добирати для дітей найбільш досконалі музичні інструменти, які мають досить широкий діапазон та зручні за розміром. Це можуть бути, як зазначає Р.Амлінська, хроматичний металофон, цитра, цимбали, ксилофон, баян, акордеон, тріскачка, бубон, трикутник тощо [1]. Е.Печерська та О.Гумінська зазначають, що цікаве й корисне творче завдання – супроводжувати грою на дитячих музичних інструментах пісню або твір під час слухання музики [2; 6].

Використання на уроках музики дитячих музичних інструментів, особливо під час співу та слухання музики, сприяє музичному вихованню учнів. Наприклад, твори або уривки мелодії, які легко запам'ятовуються, під час гри вчителя на фортепіано перша група учнів співає на складі «лю» або «ду», а друга відтворює ритмічний рисунок на ударних інструментах. Народні інструменти допоможуть учителям також під час індивідуальної роботи з дітьми, які нечисто інтонують. Учень самостійно вчиться грати і співати вправу, вчитель контролює виконання завдання. Кращому засвоєнню вивченого допомагає проведення з учнями

музично-дидактичних ігор на правильне інтонування, розпізнавання динамічних відтінків тощо.

Діапазон пісень для учнів 1–4-х класів має відповідати природі голосового апарату дитини цього віку і можливостям більшості інструментів. Бажано вибирати мелодичний рисунок без стрибків, темп – помірний. Цим вимогам відповідають народні пісні. Для ритмічного акомпанування можна рекомендувати «Польку» М.Глінки, «Сміливого вершника» Р.Шумана, «Неаполітанську пісеньку» П.Чайковського.

Після вироблення навичок гри у ритмічному ансамблі діти ознайомлюються з мелодичними інструментами. Вони повинні знати, якій ноті відповідає струна або пластинка і швидко їх знаходити, як правильно видобувати звук (тримання паличок тощо). Через деякий час учні вчать сольфеджувати твір або кілька тактів твору з репертуару ансамблю. Сольфеджіо в таких групах буває своєрідним: учні не співають, а вимовляють назву ноти, одночасно тактуючи лівою рукою (показуючи її тривалість), а правою – повільно грають на інструменті, бажано на такому, щоб звільнити ліву руку (піаніно, металофон). Інколи 2–3 учні тактують, а решта – грає. Коли учні вивчають вправу, вчитель співає її, а учні, граючи на інструментах, засвоюють темп. Репетиція має починатися з розспівування, інструменталістам доручається брати першу ноту музичної фрази чи виконувати цілком усю вправу. Залучення дітей, які нечисто інтонують, до розспівування є дуже корисним для їхнього музичного розвитку: голосові зв'язки напружуються під час слухання та відтворення звука. Річ у тім, що більшість «гудошників» розмовляє низьким голосом – «гудуть», тому важливо привчити їх до високих розмовних інтонацій, до слухання та співу вправ, у яких мелодія, починаючись з верхнього звука, йде вниз. Після розспівування (7–8 вправ) учитель починає роботу з ансамблем. Партію фортепіано доручають двом учням.

Цікаво і корисно працювати з народними інструментами у 5–6-х класах: учні набули деякого досвіду, стали вимогливішими до репертуару, техніки виконання, ансамблю. Для учнів цього віку добирають відповідні інструменти – більші за розміром та ширші за діапазоном. Це акордеон, баян, цитра, хроматичний металофон, ксилофон, а також ударні – тріскачка, трикутник тощо. Не виключена можливість використання інструментів й у 6–8-х класах, де часто учні грають на гітарах. У таких ансамблях згодяться «мелодії» («Органола», «Гама») тріскачки тощо. Ці інструменти можуть скласти самостійний ансамбль.

У виконанні подібних завдань учителю допоможуть художній смак і відчуття міри. З огляду на принцип свободи творчості, постає запитання: чи можливо такі вправи виконувати спонтанно? Ймовірно, талановита дитина могла б справитися з ними завдяки інтуїції. Але, як показує досвід, без опори на знання, тобто без навчання, якість виконання таких завдань невисока. Чим більше в дітей

знань, досвіду, сформованих виконавських навичок, тим кращий результат у цьому виді діяльності.

Майже все, що оточує нас, може звучати. На думку Т.Тютюнникової, для виготовлення саморобних інструментів потрібні фантазія і бажання винаходити [7]. Для цього знадобляться: різний папір (пергамент, газета); дерев'яні кубики, олівці, котушки, палички різної товщини, брусочки; коробочки з різних матеріалів (картонні, пластмасові, металеві); баночки з-під йогурта, форми від шоколадних яєць; лісочка, нитки – прості й вовняні; дріт; тканина; природні матеріали: жолуді, каштани, горіхи, шишки, камінчики; шматочки пластику, невеликі металеві предмети (ключі, палички, гайки); металеві банки різних розмірів (з-під газованої води, кави); гудзики, кульки, дзвіночки і багато інших предметів, за допомогою яких можливо створити звук. Варто запропонувати дітям спробувати «пограти», наприклад, на папері у різний спосіб: ритмічно м'яти, терти, рвати. Потім звернути увагу на те, скільки відтінків можна розрізнити в паперовій музиці. Паперові звуки переплітаються між собою, утворюючи композицію, для якої можна придумати цікаву назву, наприклад «Паперова симфонія», «Нічний ліс». Грою на подібних інструментах учні із задоволенням будуть супроводжувати ритмічну вправу, репетицію вірша, вивчену пісню, драматизацію, власний літературний чи музичний твір.

О.Гумінська зауважує, що якщо в класі є тільки ударні інструменти, то треба використовувати їх для ритмічного супроводу п'єс, пісень, музичних казок, мовних імпровізацій. Якщо є звуковисотні інструменти, то можна вчити дітей добирати підголоски до мелодій чи пісень, що виконуються, знаходити «останні» звуки основних гармонічних функцій – тоніки, субдомінанти і домінанти для супроводу деяких творів [2].

Отже, з усього сказаного можна зробити висновки про педагогічну доцільність гри на дитячих музичних інструментах, зокрема і саморобних, на уроках музики, що сприяє розвитку музичних і творчих здібностей дітей.

Література

1. Амлінська Р.С. Використання дитячих музичних інструментів на уроці музики в 4–5-х класах / Р.С. Амлінська // Музика в школі: зб. статей. – Вип. 9. – К: Муз. Україна, 1983. – С. 17–22.
2. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: метод. посіб. / О.О. Гумінська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 104 с.
3. Іваницький А.І. Український музичний фольклор: підручник для вищ. учб. закл. / А.І. Іваницький. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
4. Лебедев В.К. Використання народних музичних інструментів у загальноосвітній школі: навч.-метод. посібник зі спеціальності «Музична педагогіка та виховання» для студентів музично-педагогічних факультетів та вчителів музики / В.К. Лебедев. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 112 с.

5. *Мацієвський І.* Жанрові угруповання в традиційній українській інструментальній музиці / І.Мацієвський. – Львів, 2000. – 26 с.
6. *Печерська Е.П.* Уроки музики в початкових класах: навч. посібник / Е.П. Печерська. – К.: Либідь, 2001.
7. *Тютюнникова Т.Э.* Природные и самодельные инструменты в музыкально-педагогической концепции Карла Орфа / Т.Э. Тютюнникова // Дошкольное воспитание. – 1997. – №8.

Анонси

Олеся ТКАЧУК

Використання дитячих саморобних музичних інструментів на уроках музики

У статті обґрунтовується доцільність використання традиційних та саморобних дитячих музичних інструментів у навчальному процесі. Пропонуються практичні поради щодо їх виготовлення.

Ключові слова: музичні інструменти, музичні здібності, інтонування, імпровізація, відчуття ритму.

Олеся ТКАЧУК

Использование детских самодельных музыкальных инструментов на уроках музыки

В статье обосновывается целесообразность использования детских традиционных и самодельных музыкальных инструментов в учебном процессе. Предлагаются практические советы по их изготовлению.

Ключевые слова: музыкальные инструменты, музыкальные способности, интонирование, импровизация, чувство ритма.

Olesya TKACHUK

The use of child self-made musical instruments at the lessons of music

The expedience of using of child traditional and self-made musical instruments in the education process is substantiated in the article. Practical advices on their making are offered.

Keywords: musical instruments, musical abilities, intonation, improvisation, feeling of rhythm.

Розвиток музично-естетичних смаків школярів засобами сучасної інструментальної музики

Ірина ДЗЮБА,

аспірант мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

У зв'язку з новими вимогами щодо виховання молоді людини постають завдання формування в школярів пріоритету духовних цінностей над матеріальними, правильного вирішення питання співвідношення загальних та індивідуальних інтересів. Зокрема, передбачається виховання сучасної людини як самобутньої і самостійної особистості. Одним із найважливіших шляхів успішного розв'язання проблеми виховання дітей та молоді на основі вищих духовних цінностей є розвиток їхніх музично-естетичних смаків.

Мета статті полягає у розкритті специфіки розвитку музично-естетичних смаків школярів засобами сучасної інструментальної музики.

Музично-естетичне виховання сприяє розвитку в учнів особистісних художніх уподобань, оволодінню інтонаційною мовою музичних творів, глибокому проникненню в їхній образний зміст. Однак, незважаючи на звернення науковців до проблеми формування музично-естетичних смаків, багато її аспектів ще не розроблені на належному рівні. Так, недостатньо вивченими залишаються питання розвитку естетичних смаків у школярів саме засобами сучасних інструментальних музичних творів.

Як показує практика, учням бракує досвіду спілкування з класичними, народними та сучасними

інструментальними творами, що, в свою чергу, негативно позначається на розвитку їхніх естетичних смаків. Зазвичай учні мають певні знання в галузі сучасної музики. Водночас у ціннісних орієнтаціях більшості молодих людей академічні музичні твори композиторів ХХ ст. посідають незначне місце. Інструментальні композиції мають ще «нижчий рейтинг». Так, школярі віддають належне академічній музиці, але більше люблять те, що краще розуміють, що доступне їм і засвоєне ними на початковому рівні.

Опанування сучасного інструментального мистецтва є законним продовженням розвитку естетичної освіченості, вихованості, формування почуттів та емоцій учнів. Духовний розвиток